

ПРОФЕССОР ЗИНОЛ-ҒАБДЕН БИСЕНҒАЛИ 70 ЖАСТА

қанатындай болған екі халықтың сөз өнеріндегі туыстығын тілге тиек етті.

Конференция еркін форматта өтіп, мерейтой иесі туралы естеліктер де айтылды. ҚР Мемлекеттік сыйлықтың иегері, Мемлекет және қоғам қайраткері, ақын Н.Оразалин З.Бисенғалидің студенттік кезеңінен сыр шертті:

«Бірінші курсқа түскен жас, елгезек бала біздің бөлмеге көп келіп тұратын. Біз ол кезде төртінші курстың студенттері едік. Бірінші курс студентінің қолында жазып алған ұзын-сонар кітаптар тізімі бар. «Бірінші курста оқып бітіруім керек кітаптар» дейтін өзі. Сонда ойлаушы едік, бұл бала мына кітаптың бәрін бірінші курсында оқып бітірсе, ары қарай не істейді деп. Уәдесінде тұрды. Оқып бітірді. Сол бала осы Зинол еді. Бүгінгі шыққан биігін көріп отырсыздар».

Әл-Фараби атындағы ҚазҰУ профессоры, филология ғылымдарының докторы Жаңғара Дәдебаев өз баяндамасында: «Зинол-Ғабден Қабиұлы Бисенғали – кемел шағында. Ол қазақтың қазіргі әдебиеттанушыларының алдыңғы легіндегі көрнекті тұлғаларының бірі. Бұрында Қазақ Ұлттық университетінің үздік студенті еді. Бүгінде Қазақстан жоғары оқу орындарының үздік оқытушысы», - деп ғалымның еңбегі мен еңбек жолына баға берді.

Бүгінгі профессор, филология ғылымдарының профессоры З.Бисенғали еңбек жолын оқу орнынан емес, Қазақ радиосының редакторлық қызметінен бастаған болатын. Ғалым өмірінің журналистік кезеңі туралы ескі әріптес, айрылмас дос, Қазақ радиосының ардагері Сәбит Сүлейменов айтып берді.

«Қазақ радиосына оқуды бітіріп қатар келдік. Сол кездері радио хабарға келген қонақтың сөзін журналистер жазып беретін үрдіс бар екен. Зинол екеуіміз бұл үрдістен бірден бастарттық. Біз қонақтарға сұрақтар қою арқылы оларға еркіндік беруге тырыстық. Осы мәселе төңірегінде Зинол Бисенғалидің еңбегі көп. Бұл мен үшін қазақ радиосының даму сатыларының бірі және қазақ радиосының тарихында қалары сөзсіз».

Конференцияға қатысқан барлық баяндамашылар осылай мерейтой иесінің әр жылдардағы, әр саладағы еңбектерін саралап шықты. Десекте оның ғалымдық өмірі мен ұстаздық кезеңі басты назарда еді.

Профессор З.Бисенғали саналы ғұмырын әдебиет ғылымына арнады десек, сол саналы ғұмыры бір ғана университет қабырғасында өтті. Қазақ Ұлттық университеті. Осы оқу орнында оқыды, ұстаз тапты. Ал қазір өзі ұстаз. Ұстаз деген сөз кемдік етер. Филология факультетінің ақсақалы деп атасыз артық етпес. Ғалымның осында жылдық еңбегін бағалап, университет ректоры, академик Ғалымқайыр Мұтанов Зинол-Ғабден Бисенғалиды «Құрмет» орденімен марапаттады. Сонымен бірге Қазақстан Жазушылар одағы атынан ғалым иығына шапан жабылды. Шапанды Жазушылар Одағы Басқарма Төрағасының орынбасары Б.Жақып ғалымның шаңырағына келіп арнайы тапсырып, алдағы жылы ғалымды мемлекеттік марапаттарға ұсынатынын ашып айтты.

Марапат пен сый-сыйапат ғалым еңбегінің өлшемі де, көрсеткіші де емес. Ғалым еңбегінің шын көрсеткіші ретінде оның 360-тан астам ғылыми-танымдық еңбектерін, жетекшілігімен қорғалған қаншама жұмыстарды атауға болатын шығар. Бастысы,

XX ғасыр басындағы қазақ прозасының, оның ішіндегі роман жанрының жай-күйін жан-жақты ашып, ғылым айдынына шығарған еңбегі екеніне дау жоқ. Бұл еңбектер қазақ халқымен, қазақ әдебиетімен һәм әдебиеттанумен бірге жасай бермек.

«Қазіргі заманғы әдебиеттанудың өзекті мәселелері және даму бағыттары» атты халықаралық ғылыми-тәжірибелік онлайн конференцияның көшірмесін <https://cloud.mail.ru/stock/fhVoTRHKA3bBBnEjns5yDLDH> осы сілтеме арқылы өтіп, қазақ әдебиеті және әдебиет теориясы кафедрасының сайтынан көре аласыздар.

Әл-Фараби атындағы ҚазҰУ,
Қазақ әдебиеті және әдебиет теориясы
кафедрасының аға оқытушысы, кафедра
сайтына жауапты:
Назира ДОСАНОВА
Досхан ЖЫЛҚЫБАЙ

әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті қазақ әдебиеті және әдебиет теориясы кафедрасының ұйымдастыруымен әдебиеттанудың көрнекті ғалымы, Ш.Айтматов атындағы Халықаралық қоғамдық ғылымдар академиясының академигі, филология ғылымдарының докторы, профессор Зинол-Ғабден Қабиұлы Бисенғалидің 70 жасқа толуына орайластыра «Қазіргі заманғы әдебиеттанудың өзекті мәселелері және даму бағыттары» атты халықаралық ғылыми-тәжірибелік онлайн конференция өтті.

Конференцияға Түркия, Қырғызстан сынды алыс-жақын шетел ғалымдары мен қазақстандық әдебиеттанушылар, жоғары оқу орындары мен ғылыми-зерттеу мекемелерінің зерттеуші мамандары, студент, магистрант, докторанттар қатысып, төмендегідей мәселелерді ортаға салды.

- Зинол-Ғабден Қабиұлының ғалымдық және ұстаздық тұлғасын таныту;

- З.Бисенғалидің зерттеу ғылыми еңбектерін қазіргі заманғы әдебиеттану контекстінде қарастыру;

- ғалымның қазақ әдебиетін зерттеудегі ғылыми ұстанымдарын пайымдау;

- XXI ғасырдағы әдебиеттанудың өзекті мәселелерін анықтау;

- қазіргі әдебиеттанудың даму бағыттарын айқындау.

Онлайн конференция модераторы филология ғылымдарының кандидаты, доцент Мәуленов Алмасбек алғашқы сөзді конференцияның шетелдік қонағы, Қырғыз ғылым академиясының академигі, филология ғылымдарының докторы, профессор Абдылдажан Акматалиевке ұсынды. Ғалым «Қырғыз-қазақ ғылыми байланыстары және профессор Зинол Бисенғали» тақырыбында баяндама жасап, алып Алатаудың қос

ӘЛ-ФАРАБИ АТЫНДАҒЫ ҚАЗҰУ-ДА ҚАШЫҚТЫҚТАН ОҚЫТУ

COVID 19 байланысты аудиториядағы дәстүрлі сабақ онлайн-ортаға ауыстырды. Жаңа технологиялар студенттерді оқытуды басқару жүйесіне (материалдарды жеткізуге, тестілеуге, сауалнамалар мен ынтымақтастық құралдарына, қашықтықтан оқытуды тірі коммуникацияға жақындатуға арналған әр түрлі құралдарды ұсына отырып) тартудың зор әлеуетіне ие.

Қазақ ұлттық университеті оқытушы-ларға синхронды және асинхронды оқыту үшін веб-технологияларды пайдалануға мүмкіндік береді. Бұл дегеніміз, барлық сабақтар (практикалық және теориялық) интерактивті онлайн-тренинг түрінде (вебинарлар, форумдар, чаттар) және кез-келген уақытта онлайн-тренингтерде (жазбаша тапсырмалар, тесттер) өткізілуі мүмкін.

Мұғалімдер Zoom-ді вебинарларға, WhatsApp-пен байланыс және материалдарды жеткізу үшін, ҚазҰУ Web 2.0 Университетін білімді бағалау және оқу туралы кері байланыс үшін қолдана алады. Алайда Microsoft Teams, Edmodo, Moodle сияқты көптеген веб-құралдар бар, олар барлық осы әрекеттерді қамтиды және қашықтықтан оқытуды тиімді түрде ұйымдастыруға көмектеседі.

Moodle жоғары оқу орындарында танымал бола бастады, өйткені ол бейне конференциялар, вики-парақтар, сауалнамалар, гипер сілтемелер, викториналар, форумдар, чаттар және басқалар сияқты көптеген ресурстар ұсынады. Оқыту мен оқуда икемділікті қамтамасыз ете отырып, ол әлеуметтік медиа элементтері мен білім беру ортасын біріктіреді. Бұл Moodle-ді қашықтықтан оқыту үшін мұғалім мен оқушының оқшаулануына үлес қоспақ.

«Шет тілі» курсы үшін (кәсіби қарым-қатынас үшін) оқытушы студенттерге курстың негізгі тақырыптары бойынша материалдар ұсынады: брендтер, маркетинг, ұйымдастырушылық құрылым түрлері, іскерлік кездесулер. Студенттер мазмұнын зерттейді және онлайн-семинарларда маңызды сәттерді талқылайды және сөйлеу мен сөйлесуге ықпал ететін тапсырмаларды орындайды. Мысалы, «Брендтер» тақырыбында студенттер Moodle-да оқуға тапсырма ретінде ұсынылған сөздік қорды қолдана отырып, Қазақстанда брендті жылжыту туралы әңгімелейді. Материалды және жаңа сөздерді түсініп, студенттер Қазақстан туралы Moodle Big Blue Button бейнеконференци-

ясында сөзбен (вирустық маркетинг, мақсатты аудитория, тартымды әуен, өнімді орналастыру, әл-ауқат факторы, сыртқы маркетинг, дыбыстық эффекттер) айтты.

Синхронды / асинхронды оқыту бойынша қаржы студенттерінің пікірлері. Студенттер терминдерді синхронды оқыту үшін желіден және асинхронды оқыту үшін офлайн режимінде қолданды.

1. «Жеке өзіме осы аптада сабақ берудің таңдаулы әдісі жартылай желіде, жартылай офлайн режимінде. Біріншіден, сөйлеу практикасы кейде қажет. Екіншіден, сабақтардың офлайн форматы ыңғайлы, өйткені бұл біз үшін кез-келген уақытта оқуға мүмкіндік береді».

2. «Екі форматтың да артықшылықтары бар деп ойлаймын. Онлайн-семинарлар топтағы серіктестермен қарым-қатынасты қамтамасыз етеді және сөйлесу ағылшын тілін дамытады. Автономды оқыту туралы айтатын болсақ, бұл бізге жазу мен грамматиканы дамытуға көмектеседі».

3. «Екі нұсқа да жақсы. Онлайн-кездесуде сіз сөйлесуге, оқытушымен тақырыпты талқылауға, пікір алмасуға болады. Бұл жақсы. Бірақ кейде байланыс нашар немесе

техникалық қателер орын алады және біз онлайн оқулықты өткізіп жібере аламыз.

Офлайн тапсырмалар да ыңғайлы. Біз тапсырманы өзімізге ыңғайлы уақытта орындай аламыз. Әрине, шектеулі уақытпен. Желіден тыс сабақтың өзінде сіз әртүрлі типтегі мәселелерді шеше аласыз және бұл қызықты болады. Мысалы, біз эссе, тест, түрлі тапсырмалар орындадық. Сіз сондай-ақ әр түрлі қызықты іс-шараларды қоса аласыз. Менің ойымша, олардың екеуі де пайдалы. Егер мен осы екі нұсқаның бірін таңдасам, офлайн сабақты таңдар едім».

Мұғалімдер білім алушылардың білім алуына және жаңа оқу мүмкіндіктерін пайда табуға ынталандыру үшін оқыту поалформаларының барлық мүмкіндіктерін зерттеуі керек.

Әл-Фараби атындағы ҚазҰУ
оқытушылары : Оразбекова Индира,
Мырзахмет Мақпал, Рустемова Алма.

ҒЫЛЫМИ ТӨҢКЕРІС – О. СҮЛЕЙМЕНОВТІҢ «ЭТИМОЛОГИЯҒА КІРІСПЕ» ЕҢБЕГІ

Оқырманға ұсынылып отырған Олжас Сүлейменовтің бұл кітабы «Этимологияға кіріспе» деп аталады. Бірнеше новеллалардан тұратын кітапта көптеген туыс және туыс емес тілдердің материалдары негізінде графикалық бейнесін қайта жаңғырту арқылы ғана білуге болатын бірқатар сөздердің этимологиялық зерттеулері ұсынылады. Жалпы алғанда кітап этимологияға қатысты тың идеяларымен оқырманның қызығушылығын тудырады. Ол сөз тарихы, тіл тарихымен айналысатын мамандарға өте қажет. Сонымен бірге жаңа этимологияның ғана дамуына емес, тарихнама, мәдениеттану, география және тағы басқа да білім салаларына да ықпал етері сөзсіз.

Ақиық ақын Олжас Омарұлы Сүлейменов филология ғылымы саласы зиялы қауымына ғана емес, сонымен қатар көзі қарақты әлем жұртшылығына түркітану және славянтану ғылымдарына өткен ғасырдың 70-жылдарынан бері көне тілдер туралы төңкерістік сипаттағы

ғылыми тұжырымдарын ұсынған ғалым ретінде де кеңінен танымал. Ғалым еңбегі оның әлем университеттерінің бірде бірінде «Этимология» кафедрасының жоқтығы және оның себептерін іздестіруден басталады. Бұл тұрғыдағы ғалым ойы тағы да өзіне тән бірегейлігімен ерекшеленеді. Ғалым: «XX ғасырда Соссюрдің ғылыми ақиқат мәртебесіне ие болған семантикалық формуласы кең құлаш жайды. Бұл этимологтардың зерттеулерін едәуір жеңілдетті: егер сөзді бір кезде, біреулер жай ғана құрастырса, еркін ойлап тапса, енді оның тарихының тек беткі жағымен – фонетикалық сипатының әртүрлілігі, көршілес және туыс тілдерге таралу географиясымен ғана айналысуға болатын болды. Сөз, грамматика, жазу таңбаларының шығу тәркінің қарастыруы қажет емес, немесе – сөз себепсіз деп айтылған!» - деп, бір ғана терең дәйектелмеген тұжырымның шылауында этимологияның дамуына себептерін көрсетеді. Ғалым «Академиялық этимология туралы», «Gibba – «бүкір» (лат.) сөзінің шығу тегі», «Жазба таңбаның этимологиясы» туралы бөлімдерден тұратын «Этимологияға кіріспе» кітабында тілдердегі фонетикалық жүйенің даму заңдылықтары негізінде тілдердің тамырластығын көрсетсе, чучело т.б. бірліктер этимологиясын талдай келе, оларды тілдік қатынастар нәтижелері ретінде танытады. Ғалым зерттеуі этимологияны таңба тарихымен байланыстырады. Осы тұрғыдан ғалым этимологияны рухани дамудың қайнар көздері туралы деректерге қол жеткізу құралы деп танытып, адамзат тілінің шығуы туралы зерттеулердің аса қажеттілігін, оны филологиялық мамандықтарда қайта жаңғыртудың өзектілігін дәйектейді.

А. Таусоғарова, С. Бектемирова,
жалпы тіл білімі және еуропа
тілдері кафедрасының
доценттері, филология
ғылымдарының кандидаттары

ҒЫЛЫМИ ӨСҮДЕ ЖАСТАРҒА МҮМКІНДІКТЕР МОЛ

Еліміздегі ЖОО-да магистратура, PhD докторантурада оқитын жас ізденушілер білімін шыңдау үшін көп мүмкіндіктерге ие болуда. Олар Білім және ғылым саласы бойынша жарияланып жатқан әртүрлі жобалар мен бағдарламалар аясында шет мемлекеттерде білімін жетілдіріп, шетелдіктермен тәжірибе алмасып, көрген-білгендері мен көкейге түйгендерін ел игілігіне жұмсауды көздеуде.

Әлемдегі рейтингі жоғары университеттермен халықаралық ынтымақтастық пен академиялық ұтқырлықты дамыту – әл-Фараби атындағы ҚазҰУ-дың басты бағыттарының бірі. Терең ғылыми зерттеулер жүргізу мақсатында әл-Фараби атындағы ҚазҰУ жас ғалымдарын өркениетті мемлекеттердің алдыңғы қатарлы оқу орындарына, ғылыми-зерттеу орталықтарына іссапарға, ғылыми тағылымдамаға жіберіп отырады. Осы орайда докторантурада таңдаған ғылыми-зерттеу тақырыбым бойынша Ernst Mach Grant – worldwide, Словак Республикасының Ұлттық шәкіртақысы секілді екі бірдей бағдарламаға қатысып, әлемдік деңгейдегі рейтингісі жоғары Вена экономика және бизнес университеті мен Философ Константин университетінің жеңімпазы, яғни, грант иесі атануым. Ғылыми-зерттеу жұмыс бойынша университеттердің ғылыми-зерттеу орталықтарында, кітапханаларында жүргізіген ізденістерім мен тыңдаған дәрістерімнің берері ұшан-теңіз. Әсіресе, E. Wüster негізін қалаған «Вена терминология мектебі» нағыз ғылым ордасы. Сол жерден алған білімім мен жинаған мол дерекқорым диссертация тақырыбымдағы академиялық терминология мәселелерін шешуде мол мүмкіндіктерге қол жеткізді. Сонымен қатар Вена экономика және бизнес университетіндегі зерттеушілер үшін жасалған тамаша жағдайлар, техниканың соңғы әрі озық үлгілерімен жабдықталған кабинеттер мен зертханалар, ғылыми әдебиеттің мол қоры, тіпті сирек кездесетін қолжазбалармен зерттеу жүргізу мүмкіндігімен қамтамасыз етілуі, бәрі-бәрі барлық оқырмандар мен зерттеушілер үшін өте ыңғайлы әрі тиімді.

Қос бағдарламаның тізгінін ұстауға себепші – «6D021300 Лингвистика» мамандығы бойынша ғылыми бағыт-бағдар берген филология және әлем тілдері факультетіндегі жалпы тіл білімі және еуропа тілдері кафедрасындағы ұстаздарым мен докторлық диссертация тақырыбын ұсынған ғылыми жетекшім, филология ғылымдарының кандидаты, доцент С.Б. Бектемирова. Ғылым жолында инемен құдық қаза отырып, мыңдаған шақырым жерлерге сапар шегіп, қол жеткізген жетістіктер орасан зор және алған әсер жан тебіренеді. Осы баға жетпес жетістіктердің бастауы – қарашаңырық ҚазҰУ!

Ғылым саласындағы жастар – қазақ қоғамының болашақ элитасы. Жастар қашан да қоғамның қозғаушы күші. Ғылыми дұрыс жолға қойылған елдің келешегіне деген бағдары айқын. Жастарды шетелдерге әртүрлі ғылыми-зерттеу тәжірибелеріне жіберу өте орынды саясат. Ұлттық ғылымды дамыту әлемдік кеңістікке шығудың бірден-бір тиімді мүмкіндігі. Еліміз жастарға осындай мүмкіндіктерді қолданудың барлық жолдарын ашып қойған. Біздің елдің жастары бақытты!

Н. ӨТЕМҒАЛИЕВА,
жалпы тіл білімі және еуропа тілдері
кафедрасының PhD докторанты

С. БЕКТЕМИРОВА,
жалпы тіл білімі және еуропа тілдері
кафедрасының ф.ғ.к. доценті

ПРОТЕКЦИЯ УНИВЕРСИТЕТА СОЦИАЛЬНО УЯЗВИМЫХ СЛОЕВ НАСЕЛЕНИЯ В РАМКАХ ПРОЕКТА «АЙНАЛАҢДЫ НҰРЛАНДЫР»

Все вузы сегодня стремятся максимально соответствовать рыночной конъюнктуре, уделяя центральное внимание проблемам качества образовательного опыта, его положительного восприятия участниками образовательного контекста и используя принципы студентоцентрированного подхода. В нашем Казахском национальном университете им. аль-Фараби, за исключением основного образовательного

процесса и общеуниверситетской воспитательной работы, преподаватели в рамках различных волонтерских, творческих и научных проектов могут реализовывать свои внутренние потенциалы и возможности вне стен вуза, тем самым претворяя в жизнь новейшие идеи и оказывая поддержку социально уязвимым слоям населения. Одним из таких мероприятий является система дополнительного образования, которая содержит практико-ориентированное и деятельностное направление. В данной системе дети могут создавать ситуации, из которых самостоятельно извлекают знания из окружающего мира, взаимодействуют с различными социальными объектами и применяют творческие подходы для нахождения решений поставленных задач.

В этой связи педагогическим коллективом кафедры теплофизики и технической физики в рамках проекта «Айналаңды нұрландыр» проводятся дополнительные занятия для воспитанников Алматинского областного детского дома №1, характерно направленные на повышение качества знаний, раскрытие личностной «свободы», возможности самостоятельного выбора будущей профессии и становления активной жизненной позиции. Формами проведения заня-

тий являются беседа, лекция, тренинг, сюжетно-ролевая игра, практические занятия и т.д. Формат данных курсов направлен на формирование самостоятельной, ответственной и социально-мобильной личности каждого ребенка, способной к успешной социализации в обществе, в первую очередь на рынке труда.

Хотя социально-педагогическая деятельность детских домов сосредоточена на умение самостоятельно решать жизненные неурядицы и воспитание личности, в реалиях из-за отсутствия социальной, эмоциональной и родительской поддержки, иждивенчества, роста пассивности, большинство воспитанников не могут адаптироваться в обществе. В результате занятий с преподавателями кафедры каждый подросток получит более полное представление о внешнем мире, веру в свои силы, умение ставить достойные цели и осуществить их, а также коммуникативные компетенции, знания и навыки самопрезентации, необходимые в дальнейшей самостоятельной жизни.

Данная традиция оказывать поддержку и всевозможную помощь детям-сиротам действует со времен становления вуза. Так, профсоюзом студентов «Сұңқар», миссия которого представление и организованная защита в

установленном законом РК порядке социально-экономических прав и интересов своих членов, улучшение условий охраны их труда и здоровья, оказывается непосильная социальная помощь студентам из числа детей-сирот, многодетных семей и студентам с ограниченными возможностями. Также дети-сироты и дети, оставшиеся без попечения родителей, при поступлении в наш университет имеют первоочередное право на размещение в общежитии.

Таким образом, при поддержке системой дополнительного образования воспитанник детского дома при выпуске из него может адекватно воспринимать возникшую социальную проблему и решать ее соответствующим образом, проявляя творческую самоотверженность, готовность выполнения основных гражданских обязанностей, уважение к человеческой личности и к ее суверенитету.

Оспанова Ш.С.
Алдиярова А.Н.
Нурмуханова А.З.
Казахский национальный университет
имени аль-Фараби преподаватели кафедры
теплофизики и технической физики